

Closing the achievement gap

De Samenhang tussen Proceskwaliteit en het Aantal kinderen uit Achterstandsmilieus,
voor Kinderopvang en Peuteropvang

De Samenhang tussen Proceskwaliteit en het Aantal Kinderen uit Achterstandsmilieus,
voor Kinderopvang en Peuteropvang

Tynke Hof, 6888968

Universiteit Utrecht

Pre-master Youth, Education and Society 2019 - 2020

Bachelorthesis

Celeste Bekkering

juni 2020

Abstract

Introduction. For children who are raised in families with a low SES and a migration background there is a big chance that at the age of two years, they already lag behind in cognitive and language skills. Good quality of Early Childhood Education and Care (ECEC) can offer an opportunity to close this gap. But the question is: are the children with disadvantaged background represented in the high quality ECEC? **Method.** This research looked at the correlation between process quality and the number of children from families with low SES and migration background, in day-care and in pre-school. Data from the National Early Childhood Education and Care Quality Monitoring measurements (LLK) over 2017, 2018 and 2019 was used, in combination with CLASS Toddler observation scores. In this research 74 day-care centers and 91 pre-schools were investigated. **Results.** The results showed that there was no correlation between process quality and the number of children from families with low SES and migration background, in day-care and in pre-school. The educational process quality was better for pre-schools, although the educational process quality was low till moderate for both day-care and pre-schools. Also the number of children from families with low SES and migration background was higher in pre-schools. **Conclusion.** This study concluded that children with disadvantaged backgrounds are not overrepresented in ECEC with low process quality. This may be due to the measures taken by the Dutch government to facilitate equal opportunities in ECEC. More research is recommended to confirm and to deepen this results.

Keywords: ECEC, pre-school, day-care, process quality, low SES, migration background.

De Samenhang tussen Proceskwaliteit en het Aantal Kinderen uit Achterstandsmilieus, voor Kinderopvang en Peuteropvang

Al op tweejarige leeftijd is bij kinderen uit gezinnen met een lage sociaal economische status (SES) een achterstand op het gebied van taal en cognitieve functies duidelijk zichtbaar (Veen & Leseman, 2015; Jordan & Levine, 2009). Deze kloof wordt groter wanneer ouders een migratieachtergrond hebben (Veen & Leseman, 2015). Deze achterstanden lijken blijvend en op lange termijn samen te gaan met een laag opleidingsniveau, vroegtijdig schoolverlaten en hogere kans op crimineel gedrag (Duncan, Kalil, Magnuson & Murnane, 2014; Cunha & Heckman, 2009). Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat hoge kwaliteit van de kinderopvang noodzakelijk is om positieve uitkomsten te behalen voor kinderen uit achterstandsmilieus (Heckman, 2008; Van Huizen & Plantenga, 2018; Melhuish, 2014; Curby et al., 2009). De gunstige effecten van een kwalitatief goede opvang zijn zelfs in de adolescentie nog te zien in cognitief-academische prestaties (Vandell et al., 2010).

Maar wanneer is er sprake van goede kwaliteit in de kinderopvang? In veel onderzoeken naar kwaliteit in de kinderopvang wordt onderscheid gemaakt tussen structurele kwaliteit en proceskwaliteit (bijv. Slot, Leseman, Verhagen, & Mulder, 2015). Structurele kwaliteit betreft de kenmerken van een opvang die gemakkelijk zijn te reguleren zoals de groepsgrootte, beroepskracht-kindratio en opleidingsniveau van de beroepskracht (Thomason & La Paro, 2009; Heckman, 2008; Van Huizen & Plantenga, 2018). Proceskwaliteit gaat over de meer dynamische aspecten en wordt onderscheiden in twee soorten kwaliteit: emotionele kwaliteit en educatieve kwaliteit. Emotionele kwaliteit gaat over interactie tussen het kind en de beroepskracht en de mate waarin een beroepskracht sensitief en bemoedigend is. Educatieve kwaliteit gaat over de mate waarin een ontwikkelingsgerichte, stimulerende omgeving wordt aangeboden (Thomason & La Paro, 2009; Romano, Kohen, & Findlay, 2010).

Verschillende onderzoeken hebben een positief verband gevonden tussen hoge proceskwaliteit en positieve ontwikkelingsuitkomsten. Enkele voorbeelden hiervan zijn: verbeterde sociale competentie, minder gedragsproblemen, meer prosociaal gedrag en betere zelfregulatie (Burchinal et al., 2008; Mashburn et al., 2008; Melhuish, 2014; Rimm-Kaufman, Curby, Grimm, Brock, & Nathanson, 2009). Kinderopvang van hoge kwaliteit kan dus fungeren als beschermingsfactor voor kinderen die opgroeien in achterstandsmilieus (Becker & Schober, 2017). Maatschappelijk gezien is het daarom van belang dat er vroeg wordt ingezet op het verkleinen van achterstanden, door er bijvoorbeeld voor te zorgen dat kinderen uit achterstandsmilieus gebruik maken van een kwalitatief goede kinderopvang (Magnuson, Ruhm, & Waldfogel, 2007).

Er zijn echter redenen om in twijfel te trekken of kinderen uit achterstandsmilieus wel naar deze kwalitatief goede kinderopvanglocaties gaan. Eén van deze redenen is dat

ouders met lage inkomens vaak niet de middelen hebben om kwalitatief hoogwaardige kinderopvang te betalen (Duncan, Magnuson, & Votruba-Drzal, 2014). Een andere reden is, dat in buurten waar veel gezinnen met een lage SES wonen de kwaliteit van de opvang minder goed kan zijn. Mogelijke redenen daarvoor kunnen bijvoorbeeld zijn dat de pedagogisch medewerkers lager opgeleid zijn of de opvang niet voldoende financiële middelen heeft. Doordat ouders vaak kinderopvang zoeken in hun nabije woonomgeving, komen kinderen uit achterstandsmilieus niet terecht bij kwalitatief hoogwaardige kinderopvang. Deze resultaten werden in Australië gevonden (Cloney, Cleveland, Hattie, & Tayler, 2016). Vergelijkbare resultaten werden gevonden in een Duits onderzoek naar deelname aan voorschoolse educatie door kinderen van Turkse immigranten (Becker, Boldin, & Klein, 2016). Becker & Schober (2017) vonden echter in hun onderzoek in Duitsland geen significante aanwijzingen dat kinderen van laag opgeleide ouders en allochtone Duitsers minder gebruik maken van kwalitatief hoogwaardige kinderopvang.

Recent Nederlands onderzoek naar de samenhang tussen kwaliteit van een kinderopvang en het aantal kinderen uit achterstandsmilieus is schaars of ontbreekt. Wel zijn er onderzoeken naar het wel of niet gebruikmaken van kinderopvang door gezinnen uit achterstandsmilieus. In 2016 concludeerde het Sociaal en Cultureel Planbureau bijvoorbeeld dat het gebruik van kinderopvang onder lage inkomensgroepen laag is en afneemt (Roeters & Bucx, 2016). Het huidige onderzoek richt zich daarentegen op de gezinnen uit achterstandsmilieus die wel gebruik maken van kinderopvang, om te kijken of er binnen deze groep een tendens is dat zij vaker gebruik maken van kwalitatief minder goede kinderopvang. Het is belangrijk om hier zicht op te krijgen, omdat dit een meer valide beeld geeft wanneer het gaat om het tegengaan van onderwijsachterstanden. Louter kijken naar het wel of niet deelnemen aan kinderopvang, zegt immers niets over de kwaliteit van de opvang, terwijl dit juist zo belangrijk voor hen blijkt te zijn (Magnuson, Ruhm, & Waldfogel, 2007; Becker & Schober, 2017).

Om te kijken of er bij Nederlandse kinderopvang en peuteropvang een verband is tussen het aantal kinderen uit achterstandsmilieus en de proceskwaliteit van de opvang, wordt in dit onderzoek de volgende onderzoeksvraag gesteld: wat is de samenhang tussen de proceskwaliteit van een kinderopvang of peuteropvang, en het aantal kinderen uit achterstandsmilieus? Op basis van de barrières en resultaten die in hierboven genoemde onderzoeken (Duncan, Magnuson, & Votruba-Drzal, 2014; Cloney, Cleveland, Hattie, & Tayler, 2016; Becker, Boldin, & Klein, 2016) naar voren kwamen, wordt er een negatieve samenhang verwacht tussen de kwaliteit van een opvang en het aantal kinderen van ouders uit achterstandsmilieus. Dit betekent dat de hypothese is, dat wanneer er meer kinderen uit achterstandsmilieus op een opvang zijn, de proceskwaliteit lager is.

De variabele 'kinderen uit achterstandsmilieus' wordt in dit onderzoek

vertegenwoordigd door het aantal kinderen uit gezinnen met een lage SES en een migratieachtergrond. In recent onderzoek van het CBS (Posthumus, Scholtus, & Walhout, 2019) komen onder andere deze kenmerken naar voren, als verklarende factoren van een onderwijsachterstand. Vanaf nu wordt in dit onderzoek gesproken over kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond in plaats van kinderen uit gezinnen met een lage SES met een migratieachtergrond, om erg lange zinsconstructies te beperken. Belangrijk is echter te beseffen dat de SES van de kinderen wordt bepaald door hun ouders. De SES wordt in dit onderzoek gemeten aan de hand van het opleidingsniveau van ouders.

Methode

Participanten

In dit onderzoek is data gebruikt uit de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) (Slot et al., 2018). Zij brengen jaarlijks de kwaliteit van verschillende kindercentra over heel Nederland in beeld. Bij 93 groepen in de kinderopvang, 99 groepen in de peuteropvang, 96 buitenschoolse opvanggroepen en bij 137 gastouders zijn vragenlijsten afgenomen en observaties uitgevoerd. De steekproef is getrokken met een rolling sample. Dit wil zeggen dat vanaf 2017 ieder jaar een nieuwe, kleine, maar landelijk representatieve steekproef is getrokken. De combinatie van deze gegevens vormt één grote steekproef. Er is gebruik gemaakt van aselechte gestratificeerde steekproeven met: regio, urbanisatiegraad en grootte van de organisatie als strata. De steekproeven zijn getrokken uit het populatiebestand van het Landelijk Register Kinderopvang (LRK).

Voor het huidige onderzoek wordt enkel de data van de kinderopvanggroepen ($n=74$) en de peuteropvanggroepen ($n=91$) meegenomen. De positieve respons was 33% voor de kinderdagopvang en 52% voor de peuteropvang. De vragenlijst is ingevuld door 101 pedagogisch medewerkers van een kinderdagopvanggroep en 153 pedagogisch medewerkers van een peuteropvanggroep. De gemiddelde leeftijd van de pedagogisch medewerkers was 42. De jongste participant was 19 jaar en de oudste 72 jaar. De hoogst genoten opleiding was voor 76% een MBO 3 of 4 opleiding. Bijna 22% heeft een hogere opleiding gevolgd.

Procedure

De geselecteerde opvanglocaties ontvingen per e-mail een informatiebrief en een uitnodiging voor deelname aan het onderzoek. Nadat de deelname door de opvanglocaties was bevestigd, is als *informed consent* om actieve toestemming voor deelname gevraagd bij de betrokken pedagogisch medewerkers en de ouders van de betrokken kinderen. De opvanglocaties werden door 2 observatoren bezocht. Bij de pedagogisch medewerkers is een online vragenlijst afgenomen. Om misinterpretatie te

ondervangen is deze vragenlijst afgenomen door één van de observatoren. De pedagogisch medewerker heeft in sommige gevallen echter na een korte toelichting, de vragenlijst zelfstandig gemaakt. De observaties zijn uitgevoerd door de tweede observator. Alle observatoren hebben een training voor de CLASS Toddler gevolgd. Zij mochten pas daadwerkelijk de groepen observeren wanneer zij aan het einde van de training een score die voor minimaal 80% overeen stemde met de scores van de trainers. Elke deelnemende groep door is door één observator live geobserveerd en gescoord.

Meetinstrumenten

Er is voor dit onderzoek gebruik gemaakt van kwantitatieve data, verkregen middels vragenlijsten en observaties.

Vragenlijst. De vragenlijst is door de onderzoekers van het LLK samengesteld uit reeds bestaande vragenlijsten in eerder onderzoek naar kinderopvang. Dit zijn de vragenlijsten die zijn gebruikt in het pre-COOL onderzoek (Leseman & Slot, 2013; Leseman & Veen, 2016), het Europese vergelijkende onderzoek CARE (Slot et al., 2016) en de OESO Starting Strong Staff Survey (OESO, 2018). Daarnaast is gekeken naar de vragenlijsten die zijn gebruikt door het NCKO en het Kohnstamm Instituut (Slot, Jepma, Muller, Romijn, & Leseman, 2018). De vragenlijst meet verschillende structurele aspecten van de opvang, kenmerken van de groepen en het activiteitsaanbod. Het huidige onderzoek gebruikt de vragenlijst voor informatie over groepskenmerken, namelijk: kind-staf ratio, groepsgrootte op de drukste dag van de week, gebruik van een educatief programma (ja of nee), het aantal kinderen met een taalondersteuningsbehoefte (in percentages) en het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond (in percentages).

Voor deze laatste variabele zijn de antwoorden op twee vragen gecombineerd. Namelijk de vragen: "Wat is de verdeling van deze kinderen naar opleidingsniveau van de ouders?", verdeeld in: laag (beide ouders max. VMBO of MBO 1/2) of midden- tot hoogopgeleid (één of beide ouders vanaf MBO 3/4, HAVO, VWO, ...) en de daarop volgende vraag over de afkomst van de ouders verdeeld in: Nederlands, westers (Duits, Engels, Frans, overige Europees, Noord-Amerikaans, Israëliësch, Australisch...) of niet-westers (Marokkaans, Turks, Surinaams, Antilliaans, Zuid-Amerikaans, Midden-Oosten, Aziatisch, Afrikaans). In het huidige onderzoek zijn alle niet-Nederlandse achtergronden samengenomen als 'migratieachtergrond'. Bij deze vragen werd uitgegaan van de groep op de drukste dag van de week. De antwoorden op deze vragen zijn een schatting van de pedagogisch medewerker.

Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Toddler. De codering van de observaties in de groepen is gedaan volgens het Classroom Assessment Scoring System voor twee- en driejarige kinderen (CLASS Toddler) (La Paro, Hamre, & Pianta,

2012). Bij de CLASS worden acht kwaliteitsaspecten onderscheiden die kunnen worden ingedeeld in twee domeinen: emotionele kwaliteit en educatieve kwaliteit. Emotionele kwaliteit bestaat uit de dimensies: positieve sfeer, (ontbreken van) negatieve sfeer, sensitiviteit van de pedagogische medewerker, aandacht voor kindperspectief en begeleiding van gedrag. Educatieve kwaliteit bestaat uit: faciliteren van leren en ontwikkeling, kwaliteit van feedback en stimuleren van taalontwikkeling. De observatoren geven per dimensie een score op de schaal van 1 tot 7, waarbij een score van 1 of 2 betekent dat het geobserveerde gedrag niet of nauwelijks voorkomt, bij 3,4 en 5 komt het gedrag wisselend of soms voor en een score van 6 of 7 betekent dat het geobserveerde gedrag vaak of consistent voorkomt (Slot, Jepma, Muller, Romijn, & Leseman, 2018). De CLASS is een internationaal veel gebruikt scoringsstelsel om proceskwaliteit te meten. Dit in de VS ontwikkelde meetinstrument is een theoretisch sterk onderbouwd met ontwikkelingspsychologische en onderwijskundige theorieën over hoe een gezonde ontwikkeling bij kinderen eruitziet (Slot, Jepma, Muller, Romijn, & Leseman, 2018). De interne betrouwbaarheid binnen de schaal emotionele kwaliteit heeft een Cronbach's alfa van .765, binnen de schaal educatieve kwaliteit is dit .817.

Ethische aspecten. Doordat dit onderzoek zich richt op kwetsbare doelgroepen is het belangrijk dat er goed wordt nagedacht over de gevolgen van dit onderzoek. De bedoeling van het onderzoek is vaststellen of deze kwetsbare groepen kwalitatief goede kinderopvang krijgen. Een causaal verband is echter niet vast te stellen waardoor ook andersom zou kunnen worden geredeneerd, namelijk dat de kwaliteit afhankelijk is van het aantal kinderen uit de kwetsbare groepen. Wanneer in het onderzoek een negatieve samenhang wordt gevonden moet het niet zo zijn dat kindercentra minder kinderen van kwetsbare groepen toelaten omdat dit gevolgen kan hebben voor hun kwaliteit.

Analyse. Middels het statistische computerprogramma SPSS, zijn verschillende analyses uitgevoerd. De data uit de vragenlijsten is gecombineerd met de scores op de CLASS Toddler. Voorafgaand aan de analyses is de data geaggregeerd naar groepsniveau. Allereerst is de samenhang tussen alle variabelen die in dit onderzoek worden gebruikt, met een Pearson's correlatie berekend. Dit is apart voor kinderopvang en peuteropvang gedaan. De verschillen tussen kinderopvang en peuteropvang in proceskwaliteit en groepskenmerken zijn met een ANCOVA getoetst. Bij deze analyses is gecontroleerd voor groeps grootte en kind-staf ratio. De partial eta square is opgevraagd om de effectgrootte weer te geven. Met een hiërarchische meervoudige regressieanalyse is gekeken naar mogelijke voorspellers van kwaliteit of moderatoren. Ook hierbij is gecontroleerd voor groeps grootte en kind-staf ratio.

Resultaten

Beschrijvende Statistieken

Na het aggregeren van de data bleven er 74 kinderdagverblijfgroepen en 91 peuteropvanggroepen over. Tabel 1 geeft enkele beschrijvende statistieken over de groepen weer. De variabelen over 'laag SES en migratieachtergrond' en 'taalondersteuningsbehoefte' worden uitgedrukt in procenten. Het percentage opvanglocaties waarbij het aantal kinderen met een lage SES en migratieachtergrond nul was, was bij de kinderopvang 32% en bij de peuteropvang 25%.

Tabel 1

Gemiddelden, Standaarddeviatie en Range van Proceskwaliteit en Groepskenmerken voor Kinderopvang en Peuteropvang

	KOV ^a				POV ^b			
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Range	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Range
Proceskwaliteit	63				91			
EMK		5.74	.51	4.60 – 6.73		5.72	.45	4.40 – 6.80
EDK		3.15	.66	1.67 – 4.67		3.54	.67	2 – 5.17
LS&MA	74	11.64	17	0 – 100	91	19.65	19	0 – 100
TOB	70	13.72	18	0 – 80	82	32.06	27	0 – 100
EDPR	67	32 ^c			86	78 ^c		
KSR	74	5.45	1.25	2.17 – 8	89	6.72	1.32	3 - 10
GGMax	74	12.55	2.96	5 – 21	91	14.35	3.76	5 - 32

Noot. ^a KOV=kinderopvang, ^b POV=peuteropvang. ^c Aantal locaties dat wel gebruik maakt van een educatief programma. EMK= emotionele kwaliteit, EDK= educatieve kwaliteit, LS&MA= Aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond, TOB= Aantal kinderen met taalondersteuningsbehoefte, EDPR= gebruik van een educatief programma, KSR= kind-staf ratio, GGMax= groeps grootte op de drukste dag van de week.

Assumpties

De assumpties voor een variantieanalyse en een regressieanalyse zijn vooraf gecontroleerd. Er is geen sprake van uitbijters op de afhankelijke variabelen. Onderlinge afhankelijkheid is tegengegaan door het aggregeren van de data. De assumptie van een normaalverdeling is geschonden voor de variabelen: 'het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond' en voor 'het aantal kinderen met taalondersteuningsbehoefte'. Echter kan er worden uitgegaan van robuustheid gezien *n* groter is dan 30 (Field, 2018). De assumptie van homoscedasticiteit is geschonden voor de variabele 'taalondersteuningsbehoefte', dit is vastgesteld met een Levene's test. Doordat er 12 peutergroepen meer zijn dan kinderopvanggroepen kan bij deze assumptie niet worden gesproken van robuustheid (Field, 2018). De schending van bovenstaande assumpties betekent dat de resultaten uit de analyses met voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd en niet generaliseerbaar zijn. Voor een regressieanalyse

is het belangrijk dat de voorspellers in het model niet teveel samenhangen. Het aantal kinderen met taalondersteuningsbehoefte is daarom niet opgenomen in de regressieanalyse, deze hangt teveel samen met het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond.

Pearson’s Correlatie

In Tabel 2 zijn de Pearson’s correlaties tussen de verschillende variabelen, apart voor peuteropvang en kinderopvang, weergegeven. Emotionele kwaliteit heeft voor beide typen opvang, met geen enkel groepskenmerk een significante samenhang. Wel is er voor beide typen opvang een significante samenhang tussen emotionele kwaliteit en educatieve kwaliteit (groot effect, kinderopvang: $r(62)=.50, p<.001$, peuteropvang: $r(90)=.47, p<.001$). Het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond lijkt enkel voor de peuteropvang, verband te hebben met het aantal kinderen met een taalondersteuningsbehoefte (groot effect, $r(81)=.57, p<.001$.) De variabele ‘gebruik van een educatief programma’ hangt niet samen met beide vormen van proceskwaliteit, maar voor de peuteropvang wel met het aantal kinderen met lage SES en een migratieachtergrond (medium effect, $r(90)=.27, p=.011$) en het aantal kinderen met een taalondersteuningsbehoefte (medium effect, $r(79)=.32, p=.004$)

Tabel 2

Pearson’s Correlaties Tussen Proceskwaliteit en Groepskenmerken en Tussen de Groepskenmerken Onderling

	1	2	3	4	5
EMK	-	.47**	.05	-.11	-.03
EDK	.50**	-	.09	.03	-.01
LS&MA	-.18	-.13	-	.57**	.26*
TOB	-.15	-.12	.04	-	.32**
EDPR ^a	-.08	.12	.09	.16	-

Noot. De correlaties voor de kinderopvang staan onder de diagonaal, voor de peuteropvang staan deze erboven. * $p<.05$, two-tailed. ** $p<.001$, two-tailed. EMK= emotionele kwaliteit, EDK=educatieve kwaliteit, LS&MA= aantal kinderen met een lage SES en migratieachtergrond, TOB= aantal kinderen met taalondersteuningsbehoefte, EDPR= gebruik van een educatief programma. ^a 0= geen gebruik van educatief programma 1= wel gebruik van educatief programma

Variantieanalyse

Om te kijken of de gemiddelden voor proceskwaliteit en de verschillende groepskenmerken (zie Tabel 1), significant verschillen tussen de typen opvang, is een variantieanalyse uitgevoerd. Het resultaat van deze ANCOVA is dat er significante verschillen zijn tussen de typen opvang voor: educatieve kwaliteit $F(1,148)=10.24$,

$p=.002$, $\eta^2=.07$ (klein effect), het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond $F(1,159)=7.23$, $p=.008$, $\eta^2=.04$ (klein effect), en het aantal kinderen met een taalondersteuningsbehoefte $F(1,146)=13.86$, $p<.001$, $\eta^2=.09$ (klein effect). Bij al deze variabelen geldt dat peuteropvang significant hoger scoort dan de kinderopvang. Voor emotionele kwaliteit was geen significant verschil tussen de typen opvang $F(1,148)=.39$, $p=.532$, $\eta^2=.00$.

Hierarchische Meervoudige Regressieanalyse

Naar aanleiding van de significante resultaten voor educatieve kwaliteit op bovenstaande toetsen, zijn modellen opgesteld om te kijken welke variabelen significante voorspellers zijn voor de educatieve kwaliteit (zie Tabel 3). Het eerste model bevat de controlevariabelen: 'groepsgrootte op de drukste dag' en 'staf-kind ratio'. In het tweede model zijn 'het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond' en 'gebruik van een educatief programma' toegevoegd. Dit is per type opvang getoetst, omdat voorgaande analyses lieten zien dat er significante verschillen zijn tussen de typen opvang. Voor de kinderopvang zijn zowel het eerste model ($R^2=.06$, $F(2,53)=1.61$, $p=.210$) als het tweede model ($R^2=.08$, $F(2,51)=1.03$, $p=.401$) geen significante voorspellers van educatieve kwaliteit. Het tweede model verklaart meer variantie, echter is deze toename niet significant, $p=.62$. Voor de peuteropvang geldt hetzelfde. Het eerste model ($R^2=.01$, $F(2,82)=.20$, $p=.817$) en het tweede model ($R^2=.01$, $F(2,80)=.29$, $p=.883$) zijn niet significant voorspellend. Met een regressieanalyse is ook gekeken of de relatie tussen het type opvang en educatieve kwaliteit wordt gemodereerd door het gebruik van een educatief programma (zie Tabel 4). Dit bleek niet het geval $t(5,134)=-.73$, $p=.469$. Daarnaast is gekeken of 'het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond' een modererende factor is, dit bleek ook niet significant $t(3,150)=1.25$, $p=.212$.

Tabel 3

Richtingscoëfficiënten voor het Voorspellen van Educatieve kwaliteit

	Model 1		Model 2		
Kinderopvang	<i>B</i>	<i>p</i>	<i>B</i>	<i>p</i>	ΔR^2
					.02
GGMax	.05	.20	.06	.17	
KSR	.01	.90	-.02	.89	
LS&MA			-.33	.65	
EDPR			.17	.37	
<hr/>					
Peuteropvang					.01
GGMax	-.00	.92	-.01	.84	
KSR	-.03	.61	-.03	.61	
LS&MA			.33	.39	
EDPR			-.06	.83	

Noot. GGMax=Groepsgrootte op de drukste dag, KSR=kind-staf ratio, LS&MA= Aantal kinderen uit een lage SES met migratieachtergrond, EDPR= gebruik maken van een educatief programma.

Tabel 4

Richtingscoëfficiënten voor het Voorspellen van Educatieve Kwaliteit met Moderatiefactor

Moderatie 1		
	<i>B</i>	<i>p</i>
GGMax	.01	.56
KSR	-.01	.80
TO	.50	.08
EDPR	.40	.38
TO*EDPR	-.23	.47
<hr/>		
Moderatie 2		
GGMax	.01	.56
KSR	-.02	.64
TO	.43	.00
LS&MA	-1.61	.24
LS&MA*TO	.93	.21

Noot. GGMax=Groepsgrootte op de drukste dag, KSR=kind-staf ratio, TO=type opvang, LS&MA= Aantal kinderen met een lage SES en migratieachtergrond, EDPR= gebruik maken van een educatief programma.

Conclusie en Discussie

Proceskwaliteit en Kinderen uit Achterstandsmilieus

In dit onderzoek is de samenhang tussen de proceskwaliteit van de kinderopvang en de peuteropvang, en het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond onderzocht. Na verschillende analyses in dit onderzoek kan worden geconcludeerd dat er geen significante samenhang is gevonden tussen proceskwaliteit en het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond, dit geldt voor beide typen opvang en beide vormen van proceskwaliteit.

Deze conclusie komt niet overeen met de hypothese die in de inleiding van dit artikel is geformuleerd: *'wanneer er meer kinderen uit achterstandsmilieus naar een opvang gaan, is de proceskwaliteit lager'*. In dit onderzoek kan dit niet worden vastgesteld. Dit klinkt positief, er lijkt namelijk geen sprake te zijn van duidelijke ondervertegenwoordiging van kinderen met een lage SES met een migratieachtergrond bij de kwalitatief goede kinderopvang. Mogelijk is er in Nederland, in tegenstelling tot de onderzoeken uit het buitenland, geen samenhang tussen kosten (Duncan, Magnuson, & Votruba-Drzal, 2014) en de omgeving (Cloney, Cleveland, Hattie, & Tayler, 2016) van een opvang, en de proceskwaliteit van de opvang. Dit zou het gevolg kunnen zijn van overheidsmaatregelen. Kinderopvangtoeslag kan er voor zorgen dat (goede) kinderopvang betaalbaar is voor gezinnen uit achterstandsmilieus. Het stellen van kwaliteitseisen, zoals verplichte kind-stafratio's en mentorschap, kunnen er voor hebben gezorgd dat de kwaliteit in de kinderopvang en de peuteropvang meer op gelijk niveau is komen te liggen (Love et al., 2003). In het huidige onderzoek zijn geen gegevens over de kosten en de omgeving van de opvanglocaties meegenomen. Vervolgonderzoek waarin deze factoren wel worden meegenomen is daarom nodig om deze beweringen statistisch te kunnen onderbouwen.

Peuteropvang vs. Kinderopvang

Wat in de resultaten van dit onderzoek wel duidelijk naar voren komt is dat de emotionele kwaliteit voor beide typen opvang hoger is dan de educatieve kwaliteit. De emotionele kwaliteit varieert in beide typen opvang van gemiddeld tot hoog, voor educatieve kwaliteit is dit laag tot gemiddeld. Opvallend is dat de gemiddelde educatieve kwaliteit bij de peuteropvang significant hoger is dan bij de kinderopvang. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de peuteropvang van oudsher al een meer school voorbereidend karakter heeft en de kinderopvang eerder puur als oppas werd gezien.

In dit onderzoek werd ook gevonden dat het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond hoger is bij de peuteropvanggroepen. Een mogelijke verklaring hiervoor zou zijn dat kinderen uit deze achterstandsmilieus minder gebruik maken van een kinderopvang, omdat één of beide ouders niet werken, wat vaak voorkomt in deze doelgroep (Te Riele, 2006). Mogelijk gaan zij dan wel naar een peuteropvang omdat dit

door het consultatiebureau wordt geadviseerd om een taalachterstand te voorkomen. In het huidige onderzoek is namelijk ook gevonden dat het aantal kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond vaak ook een taalondersteuningsbehoefte hebben (in dit onderzoek gelijk aan het hebben van een VVE-indicatie). Dit is verklaarbaar omdat voor veel gemeenten, het opleidingsniveau van ouders (in dit onderzoek bestempeld als laag SES) en het land van herkomst (in dit onderzoek bestempeld als migratieachtergrond) indicatoren zijn om een VVE-indicatie af te geven (Driessen, 2012). Het gebruik van een educatief programma was in de peuteropvang hoger dan in de kinderopvang. Het gebruik van een educatieve programma's is in dit onderzoek echter geen voorspeller van educatieve kwaliteit. In eerder onderzoek naar Nederlandse kinderopvang en peuteropvang werd het gebruik van een educatief programma wel als significante voorspeller gevonden van educatieve kwaliteit (Slot et al., 2015). In dit onderzoek van Slot et al. (2015) wordt wel genoemd dat het gaat om educatieve programma's waarvan de hoge kwaliteit bewezen is. In het huidige onderzoek is hier geen onderscheid in gemaakt. Belangrijk om te noemen is dat de verschillen tussen peuteropvang en kinderopvang die in dit onderzoek zijn gevonden niet overschat moeten worden, omdat de effectgroottes hiervan klein zijn.

Beperkingen

Enkele beperkingen van het huidige onderzoek moeten benoemd worden. Een belangrijke bevinding, maar ook beperking, van dit onderzoek is dat de educatieve kwaliteit van de opvanglocaties niet hoog is. Methodologisch gezien maakt dit de resultaten minder valide omdat de variatie in scores niet groot is. Een volgende methodologische kanttekening betreft het gebruik van educatieve programma's. De variantie in deze variabele is erg klein, vooral voor de peuteropvang, omdat bijna alle peuteropvanglocaties gebruik maken van een educatief programma. De analyses die met deze variabele zijn uitgevoerd zijn hierdoor minder valide.

Een andere beperking betreft de variabele over het aantal kinderen met lage SES en een migratieachtergrond. Deze is erg rechts-scheef verdeeld, waardoor de resultaten met voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd en niet kunnen worden gegeneraliseerd. Daarnaast is een opvallend gegeven van deze variabele dat 32% van de kinderopvanggroepen en 25% van de peuteropvanggroepen helemaal geen kinderen met lage SES en een migratieachtergrond hebben. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek op basis van deze bevinding zou zijn: onderzoeken hoe het komt dat bepaalde opvangcentra geen kinderen met een lage SES en migratieachtergrond ontvangen. Komt dit door de omgeving, waarin deze doelgroep niet is vertegenwoordigd, door gemeentebeleid of misschien door kenmerken van de opvang? Op deze manier krijgt men meer inzicht op de toegankelijkheid van kinderopvangcentra voor gezinnen uit achterstandsmilieus.

In het huidige onderzoek is bij kinderen met een migratieachtergrond geen onderscheid gemaakt in afkomst of generatie. In verschillende onderzoeken is gevonden dat Turkse en Marokkaanse kinderen het moeilijker hebben in Nederland dan kinderen met een westerse migratieachtergrond (bijv. Bonjour & Scholten, 2014). Een aanbeveling voor toekomstig onderzoek is daarom om in te zoomen op deze doelgroep, zodat meer duidelijk wordt over hoe deze groepen kunnen worden ondersteund om achterstanden op vroege leeftijd te voorkomen.

Tot slot is het belangrijk om voor ogen te houden dat dit onderzoek gebruik maakt van meetinstrumenten die ook hun kaders hebben. Zo zijn er naast de CLASS Toddler, meer manieren om de kwaliteit in de kinder- en peuteropvang te meten en te operationaliseren. Voorbeelden hiervan zijn de ECERS-R en de NCKO-interactieschalen (Slot et al., 2018). Een kanttekening bij de vragenlijst is dat de informatie die is gebruikt voor de variabele 'aantal kinderen met lage SES en een migratieachtergrond' berust op een schatting van de pedagogisch medewerkers. Schattingen kunnen onbetrouwbaar zijn en mogelijk niet overeenkomen met de werkelijke aantallen.

Sterke punten

De belangrijkste bijdrage van dit onderzoek is dat het eerste aanwijzingen laat zien dat hoge kwaliteit van opvangcentra niet gepaard gaat met een ondervertegenwoordiging van kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond. Kinderen van gezinnen uit achterstandsmilieus krijgen hierdoor de kans om een onderwijsachterstand en de daarmee gepaarde gevolgen te voorkomen. Ondanks de hierboven besproken beperkingen met betrekking tot deze conclusie, lijkt dit een stap in de goede richting. De steekproef die in dit onderzoek is gebruikt is zeer uitgebreid en door het LLK zeer zorgvuldig en aselect gedaan, met gegevens over heel Nederland uit 2017, 2018 en 2019. De data is hierdoor representatief over heel Nederland (Slot et al., 2019).

Ondanks de kaders van de meetinstrumenten die eerder werden besproken, brengen de meetinstrumenten ook sterke punten voor dit onderzoek met zich mee. De CLASS Toddler is namelijk een internationaal veelgebruikte observatieschaal, waardoor een vergelijking met andere onderzoeken makkelijker is. De vragenlijst die voor het onderzoek is gebruikt is zeer gestructureerd, dit is positief voor de betrouwbaarheid van dit onderzoek. Veel vragenlijsten zijn (deels) samen met een observator ingevuld waardoor misinterpretatie is ondervangen.

Dit onderzoek geeft ook meer bevestiging voor resultaten uit ander onderzoek waarin werd geconcludeerd dat de educatieve kwaliteit van de kinderopvang en peuteropvang niet hoog is in Nederland (bijv. Leseman & Slot, 2013). In de praktijk is dit problematisch omdat juist de hoge kwaliteit van een opvang de achterstanden van kinderen met een lage SES en een migratieachtergrond kan verkleinen (Magnuson,

Ruhm, & Waldfogel, 2007; Becker & Schober, 2017). Voor beide typen opvang is het dus van belang dat zij inzetten op het verhogen van de educatieve kwaliteit. Verder verdiepend onderzoek kan hierbij helpen, om de factoren die educatieve kwaliteit bevorderen in kaart te brengen. Op deze manier kunnen onderzoek en praktijk samenwerken aan het verkleinen van, zoals dit in het Engels wordt genoemd 'the achievement gap'.

Referenties

- Burchinal, M., Howes, C., Pianta, R., Bryant, D., Early, D., Clifford, R., & Barbarin, O. (2008). Predicting child outcomes at the end of kindergarten from the quality of pre-kindergarten teacher-child interactions and instruction. *Applied Development Science, 12*, 140-153. doi:10.1080/10888690802199418
- Becker, B., Boldin, E., & Klein, O. (2016). Formal and informal early education of Turkish origin children in Germany. *Early Child Development and Care, 186*, 173-189. doi:10.1080/03004430.2014.944516
- Becker, B., & Schober, P. S. (2017). Not just any child care center? Social and ethnic disparities in the use of early education institutions with a beneficial learning environment. *Early Education and Development, 28*, 1011-1034. doi:10.1080/10409289.2017.1320900
- Bonjour, S. A., & Scholten, P. (2014). The Netherlands. In A. Triandafyllidou, & R. Gropas (editors), *European immigration: a sourcebook. - 2nd edition* (pp. 262 -271). (Research in migration and ethnic relations series). Farnham: Ashgate. Verkregen van <https://www.uva.nl/profiel/b/o/s.a.bonjour/s.a.bonjour.html>
- Cloney, D., Cleveland, G., Hattie, J., & Tayler, C. (2016). Variations in the availability and quality of early childhood education and care by socioeconomic status of neighborhoods. *Early Education and Development, 27*, 384-401. doi:10.1080/10409289.2015.1076674
- Cunha, F., & Heckman, J. J. (2009). The economics and psychology of inequality and human development. *Journal of the European Economic Association, 7*, 230-364. doi:10.1162/JEEA.2009.7.2-3.320
- Curby, T.W., LoCasale-Crouche, J., Konold, T. R., Pianta, R. C., Howes, C., Burchinal, M., . . . Barbarin, O. (2009). The relations of observed pre-k classroom quality profiles to children's achievement and social competence. *Early Education and Development, 20*, 346-372. doi:10.1080/10409280802581284
- Driessen, G. (2012). Variatie in Voor- en Vroegschoolse Educatie: Een onderzoek naar de uiteenlopende wijzen waarop in gemeenten vorm wordt gegeven aan VVE. Nijmegen: ITS. Verkregen van <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/212171/rapportr1899.pdf>
- Duncan, G. J., Kalil, A., Magnuson, K., & Murnane, R. (2014). Two policies to boost school readiness. Innovating to End Urban Poverty Conference. Verkregen van <https://socialinnovation.usc.edu/files/2014/12/Duncan-Two-Policies-to-Boost-School-Readiness1.pdf>
- Duncan, G. J., Magnuson, K., & Votruba-Drzal, E. (2014). Boosting family income to promote child development. *The Future of Children, 24*, 99-120. Verkregen van www.jstor.org/stable/23723385

- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). London: SAGE Publications. ISBN: 978-1-5264-1952-1.
- Heckman, J. J. (2008). Schools, skills, and synapses. *Economic Inquiry*, 46, 289-324. doi:10.1111/j.1465-7295.2008.00163.x
- Jordan, N. C., & Levine, S. C. (2009). Socioeconomic variation, number competence, and mathematics learning difficulties in young children. *Developmental Disabilities Research Reviews*, 15, 60-68. doi:10.1002/ddrr.46
- Leseman, P.P.M. & Slot, P.L. (2013). *Kwaliteit en curriculum van voorschoolse opvang en educatie in Nederland: Relaties met structurele kenmerken, organisatiekenmerken en gebruik educatieve programma's* (Rapport BOPO). Utrecht: Afdeling Orthopedagogiek, Universiteit Utrecht.
- Leseman, P. & Veen, A. (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen: Resultaten uit Pre-COOL cohortonderzoek* (Rapport 947). Amsterdam: Kohnstamm Instituut..
- Love, J.M., Harrison, L., Sagi-Schwartz, A., Van IJzendoorn, M. H., Ross, C., Judy A., . . . Chazan-Cohen, R. (2003). Child care quality matters: How conclusions may vary with context. *Child Development*, 74, 1021-1033. doi.org/10.1111/14678624.00584
- Magnuson, K. A., Ruhm, C., & Waldfogel, J. (2007). Does prekindergarten improve school preparation and performance? *Economics of Education Review*, 26, 33-51. doi:10.1016/j.econedurev.2005.09.008
- Mashburn, A. J., Pianta, R. C., Hamre, B. K., Downer, J. T., Barbarin, O., Bryant, D., et al. (2008). Measures of classroom quality in pre-kindergarten and children's development of academic, language and social skills. *Child Development*, 79, 732-749. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01154.x
- Melhuish, E. (2014). The impact of early childhood education and care on improved wellbeing. "If you could do one thing..." *Nine local actions to reduce health inequalities*, 33-43. London: The British Academy.
- OESO (2018). Starting Strong Staff Survey Questionnaire. Parijs: Organisation for Economic Cooperation and Development (niet gepubliceerd).
- Posthumus, H., Scholtus, S., & Walhout, J. (2019) De nieuwe onderwijs achterstandenindicator primair onderwijs: Samenvattend rapport. Rapport van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Verkregen van https://www.cbs.nl/media/_pdf/2019/45/de-nieuwe-onderwijsachterstandenindicator-primair-onderwijs.pdf

- Rimm-Kaufman, S. E., Curby, T. W., Grimm, K. J., Brock, L. L., & Nathanson, L. (2009). The contribution of children's self-regulation and classroom quality to children's adaptive behaviors in the kindergarten classroom. *Developmental Psychology, 45*, 958–972. doi:10.1037/a0015861
- Roeters, A., & Bucx, F. (2016). *Beleidssignalement: Het gebruik van kinderopvang door ouders met lagere inkomens* (Rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau). Verkregen van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2016/06/30/beleidssignalement-over-het-gebruik-van-kinderopvang-door-ouders-met-lagere-inkomens>
- Romano, E., Kohen, D., & Findlay, L. C. (2010). Associations among child care, family, and behavior outcomes in a nation-wide sample of preschool-aged children. *International Journal of Behavioral Development, 34*, 427–440. doi:10.1177/0165025409351657
- Slot, P. L., Jepma, I., Muller, P., Romijn, B. R., Bekkering, C., & Leseman, P. P. M. (2019). Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang: Gecombineerde metingen 2017-2019. Gedownload van <https://www.monitorlkk.nl/>
- Slot, P. L., Jepma, I., Muller, P., Romijn, B. R., & Leseman, P. P. M. (2018). Kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang: Gecombineerde metingen 2017-2018. Gedownload van <https://www.monitorlkk.nl/>
- Slot, P. L., Leseman, P. P. M., Verhagen, J., & Mulder, H. (2015). Associations between structural quality aspects and process quality in Dutch early childhood education and care settings. *Early Childhood Research Quarterly, 33*, 64-76. doi.org/10.1016/j.ecresq.2015.06.001
- Te Riele, S. (2006). *Sociaal-economische trends: Gebruik van kinderopvang* (Rapport van het Centraal Bureau van de Statistiek). Verkregen van <https://adoc.tips/gebruik-van-kinderopvang.html>
- Thomason, A. C., & La Paro, K. M. (2009). Measuring the quality of teacher-child interactions in toddler child care. *Early Education and Development, 20*, 285-304. doi:10.1080/10409280902773351
- Vandell, D. L., Belsky, J., Burchinal, M., Steinberg, L., Vandergrift, N., & NICHD Early Child Care Research Network. (2010). Do effects of early child care extend to age 15 years? *Child Development, 81*, 737–756. doi:10.1111/j.14678624.2010.01431.x

- Van Huizen, T., & Plantenga, J. (2018). Do children benefit from universal early childhood education and care? A meta-analysis of evidence from natural experiments. *Economics of Education Review*, 66, 206-222.
doi:10.1016/j.econedurev.2018.08.001
- Veen, A., & Leseman, P.(red.)(2015). *Pre-COOL cohortonderzoek: Resultaten over de voorschoolse periode*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.